

zásának a vidéki magyar kastélyokat tartja, melyeknek külföldi analógiáit eddig még nem sikerült felkutatni. Ilyen a művészileg is legjelentősebb Grassalkovich-kastély Gödöllőn, a hatvani kastély, a nagytétényi Rudnyánszky- a péceli Ráday-kastély, a pétervári Keglevich, az iharosberényi Inkey-kastély és több más. Már a mansard-pavillontetön is felismerhető a helyi jelleg, de még jellemzőbb helyi megoldásnak tartja Kaposy a homlokzati épületszárny udvari frontján végigvonuló árkaDOS, itt-ott mellvédes tornácot, melyen a «magyar földesúr meghittebb, jovialis» világának megnyilatkozását ismeri fel. Nem tartja lehetetlennek, hogy itt a magyar vidéki és népi építészet egyik kedvelt alkotóeleme szívódott fel a barokk-építészet formakincsébe.

*

Bartók Béla a Néprajzi Társaságban a cigányzene és a magyar népzene viszonyáról tartott nagyszerű elő-

adást. Hibáztatta a *cigányzene* kifejezést, mert félrevezeti a be nem avatottat: nyilvánvaló, hogy amit cigányzenének neveznek, az nem a cigányok zenéje, hanem magyar népies műzene, melyet részben zeneileg művelt vagy még többször dilettáns zeneszerzők írnak és benne a cigányoknak csak a szöveg nélküli előadás szerepe jut. Ő, aki mint köztudomású, a magyar *parasztszene* lelkes híve, mert abban régi, ősi magyar értéket lát, hibáztatja, hogy az ú. n. cigányzene rajongói a mai napig sem írtak a cigányzenéről tudományos könyvet, vagy nagyobb szabású tanulmányt. Aztán egy újabb német «magyar népzene» jelzésű kiadványon mutatta be, hogyan nem szabad magyar zenét kiadni. A nagy magyar művészt a társaság lelkesen ünnepelte Molnár Imrével együtt, aki a Néprajzi Társaságban ez idén is sokszor tolmácsolta művészi előadásban a magyar zene-folklore-előadások zenei példáit.

Eckhardt Sándor.

Magyar irodalom olaszul.

E cím alatt tulajdonképpen *Balla Ignác* működéséről számolunk be, aki élénk és sokoldalú propagandát fejt ki irodalmunk érdekében Olaszországban. Az *Alpes* kiadvállalat két kötetet adott ki magyar szerzőktől. Az egyik *Novellieri ungheresi* címen magyar novellagyűjtemény *Balla Ignác* és *A. Borgomaneri* szerkesztésében és fordításában, a másik *Bánffy Miklós gróf* «Dell' alba alla notte» című regénye *F. Vellani Dionisi* fordításában, *Balla Ignác* előszavával. Ezenkívül még két kisebb lexikonszerű ismertetésről kell megemlékeznünk, amelyeket ugyancsak *Balla Ignác* állított össze. Az egyik az *Arcilibro* című irodalmi almanachban jelent meg, a mai magyar írókat ismerteti ABC rendben, a másik a *Cordelia*-ban, az olasz lá-

nyok évkönyvében kapott helyet. Ebben a magyar írókat szedi ugyancsak ABC rendbe.

Külföldön ismertetni a magyar irodalmat nehéz és nagy felelősséggel járó munka. Ugyszólván lehetetlen úgy megoldani ezt a feladatot, hogy mindenki meg legyen elégedve: azok is, akiket ismertetnek, azok is, akikkel megismertetik. A fontosabb az lenne, hogy az olaszok legyenek megelégedve az eléjük adott irodalommal. Talán az lehetne a vezető szempont itt, hogy csak az alaposan és pártatlanul kiválogatott javát vigyük ki irodalmunknak. Kevés írónkat emlegetünk és fordítunk, de ez a kevés lelkiismeretes rostálás után jusson ki és az ismertetés is legyen alapos és sokoldalú.

Balla Ignác működését azonban — úgy látszik — inkább az a szempont vezeti, hogy az itthoniak ne haragudjanak meg. Nem nyugtalanodik a lelkiismerete amiatt, hogy esetleg az egész magyar irodalomból ábrándul ki néhány olasz barátunk, ha az általa ajánlott írók közül egyet-kettőt kiválaszt és csalódik bennük. Mert Balla Ignác ismertetése alapján csak taláalomra válogathat az olasz olvasó. Ismertető módszerének két sarka az ABC és a lexikonforma, amelyben lehetőleg minden íróra ugyanannyi sor jut. Ezek a külsőségek jellemzik az ismertetések tartalmát is. Balla Ignác mindenkivel szemben finom és udvarias. Csak jót tud írni és ismertetéseinek hangja szellemesen kedveskedő.

Ha valaki fel is teszi, hogy csak jót ír, mint kritikus, bármennyire súlyos irodalomerkölcsi hiba is ez, tisztán irodalmi értéke még lehet annak, amit írt. Lehetséges, hogy meg tudja látni mindenkiben azt, ami érték, ki tudja válogatni minden író jó tulajdonságaiból a legjellemzőbbet. Ha rosszul is kritizál, még jellemezhet jól és magvasan.

Jellemző módszerének egyik legszembetűnőbb sajátága a külsőségek tisztelete. *Tormay Cécil*ről megjegyzi, hogy látszólag törekeny, *Eötvös Károly*ról úgyszólván mást sem mond, csak azt, hogy kávéházában milyen «vajda» volt, *Bánffy Miklós* regénye elé írt előszó majdnem kizárólag a Bánffy-család története. Ahol csak teheti, beszámol az író foglalkozásáról, különböző kitüntetéseiről és díjairól.

Ezek a külsőségek azonban nem véletlenül kerülnek ismertetéseibe, Balla Ignác szemei nem tudnak lehatolni a felület alá. Bizonyos, hogy egyike a legnehezebb írói feladatoknak rövid, pár soros jellemzéseket adni, de nem is sikerül Ballának mai íróink egyéniségét, munkásságának

lényegét megfogni szinte sohasem. Például *Mikszáth* jellemzésében — amelyik talán a legjobb a novelláskötetben — a társalgásba hanyagul elszórt aforizmáit, humorát, iróniáját, paradoxonait és érzelmességét emeli ki. Azt azonban nem mondja meg, hogy milyen ez a humor, hogy a látszólag könnyed csufolódás milyen hamar és észrevétlenül csap át a kesernyész öngúnyba.

Jellemzései közül ezek a sikerültebbek, amikor körülbelül rátalál a fontos vonásokra, de nem jutnak eszébe azok a jelzők, árnyalatok, amelyek az írói egyéniség lényegéhez vezetnek el. Legtöbbször azonban beéri azzal, hogy kiválaszt taláalomra egy jellemvonást, azt ismerteti részletesebben, nem törődve azzal, hogy az íróról színtelen vagy hamis képet ad. Így lesz *Komáromi János*ból Habsburg-ellenes történelmi regényíró, *Jakab Ödön* írói jelleme pedig abban áll az Arcilibro lexikona szerint, hogy fehér haja van, hasonlít Petőfihez és a hazát, bort, szerelmet éneklí meg.

E lexikon tudósokra vonatkozó adatai még fokozottabb felületességről tanuskodnak, mert akármelyik kézikönyvben utánanézhett volna adatainak. Nincs egyetlen címszó alatt sem kifogástalan szöveg. Szerinte *Gerévich Tibor* pesti katedrájának anyaga az olasz művészet, *Vojnovich Géza* «számos közleménnyel ismertetett kettőt a nagyobb magyar költők közül: Petőfit és Aranyt» és semmi több tudományos munkásságáról. *Horváth János*t elkereszteli Jenőnek és «magyar prózaírók és filozófusokról írt értékes tanulmányok szerzőjének» teszi meg.

Legjobb nem belekezdeni annak bírálatába, hogy kiket vett fel és hagyott ki lexikonából és novellagyűjteményéből. Azzal nem lehet megvádolni az óvatos és finom modorú Balla Ignácot, hogy valamilyen szempont szerint válogatott volna. Nem

válogatott semmit, felvett mindenkit, akinek egy kis hírneve vagy tekintélye van Magyarországon. Így bekerültek a novellagyűjteményben Balla válogatottjai közé a valóban jó író idősebbek a sok rossz mellett, de véletlenül sem szerepel a novellagyűjteményben egy fiatal vagy megszállott területi író sem, mint Berde Mária, Makkai Sándor, Tamási Áron.

A fordítások — a novelláké is, *Bánffy Miklós* regényéé is — sikerültebbek, mint a bevezető jellemzések. *Mikszáth* sziporkái ugyan lassabban és ritkábban pattognak, *Tormay-Cécil* lendülete fáradtabb és retorikusabb, *Karinthy* szellemessége fakóbb, mint a magyarban, *Herczeg* finoman gúnyos modorából éppen a finomság veszik el, de ez talán nem is a fordítók hibája, hanem a fordítás tényéé. Különböztették, ami tőlük tellett, néhol lendületbe jönnek és meglepően találó olasz megoldásokat találnak a magyar szöveg nehézségeire. Legsikerültebb *Bánffy Miklós* regényének fordítása. Igaz, hogy ez adhatta a legkevesebb nehézséget csiszolt nyelvvel és nagyobb mélységeket nem érintő dilettantizmusával. A regény főproblémája nem az emberek lelke és egyénisége, hanem az események, amelyeket minden nyelven el lehet mondani nagyobb zökkenők nélkül.

Balla Ignác azok közé az idegenben élő magyarok közé tartozik, akik csak a legmagasabb elragadtatás hangján tudnak beszélni arról az országról, amelyben éppen élnek. Balla Ignác is révületbe esik és rajong mindenért, ami olasz. Ez nem is lenne baj, mert valóban sok szimpatikus vonás van az olaszokban és valóban őszinte barátainkként viselkednek. De ennek a nagy lelkesedésnek van kártékony oldala is. Ez a lelkesedés minél többet ad az egyiknek, annál többet vesz el a másiktól. Balla Ignácnál olyanfor-

mán fest az olasz-magyar kulturális viszony, mintha mi óriási kitüntetésnek éreznénk, hogy Olaszország kulturális gyarmata lehetünk. Ez első sorban abban nyilvánul meg, hogy kisebbnek tünteti fel a magyar irodalmat, mint amilyen valóban. Ötvennyolcvan éves történelemről beszél a novelláskötet előszavában, ezért «a magyar irodalom a fiatal irodalmak közé sorolható.» Ha a mai értelemben vett irodalomról beszél, akkor is százszázötven éves történelmet emlegethetne, de éppen az általa is oly sokra becsült Horváth «Jenő» elmélete szerint régi irodalmaink, ha céljaikban és eszközeikben el is térnek a maitól, ép úgy irodalmak, mint a mai. Másodsorban nagyobbnak tünteti fel az olasz hatást a mai magyar irodalomban, mint amekkora a valóságban. Eltekintve attól, hogy az ilyen túlzásoknak mindig megvan a bőjtje, a valóság maga is elég mély és tartós vonzódást mutat a két nép között. Felesleges minden balkáni színezetű rajongás, amely nemcsak ránk megalázó, de az olaszokra nézve is bántó, mert feltételezi róluk, hogy nemcsak barátságot várnak tőlünk.

Balla Ignác munkássága még így is: számos tévedésével, sokszor elképesztő felületességével is hasznos, eredményes és jószándékú. Fáradhatatlan az alkalmak felkutatásában és kihasználásában, amikor a magyar irodalmat propagálhatja. Ezen a téren határozott tehetséget árul el. A tökéletes munkához az kellene, hogy vagy másokat is bevonna, hogy elégítsék ki az általa felkeltett kívánságokat, hiszen elég szakemberünk él Olaszországban, hogy közvetítse a jól megírt cikkeket a magyar irodalomról, vagy maga nézne gondosabban utána adatainak és mérlegelné jobban azt, amit leír.

Fábián István.